

Advies 10-2017

Onderwerp:

**Ontwerp van koninklijk besluit betreffende de diergeneeskundige
bedrijfsbegeleiding in het kader van de bestrijding van varroase**

(SciCom 2017/05)

Wetenschappelijk advies goedgekeurd door het Wetenschappelijk Comité op 19/05/2017.

Sleutelwoorden: *bijen, diergeneeskundige bedrijfsbegeleiding, varroase, Varroa destructor*

Key terms: *bees, veterinary guidance, varroosis, Varroa destructor*

Inhoud

Samenvatting.....	3
Executive summary	4
1 Referentietermen	5
1.1 Context en vraagstelling.....	5
1.2 Wettelijke bepalingen	5
1.3 Methodologie.....	5
2 Inleiding	5
3 Algemene opmerkingen	6
4 Conclusie	7
Referenties	8
Voorstelling van het Wetenschappelijk Comité van het FAVV	9
Leden van het Wetenschappelijk Comité.....	9
Belangenconflict	9
Dankbetuiging	9
Samenstelling van de werkgroep	10
Wettelijk kader	10
Disclaimer	10

Samenvatting

Achtergrond en referentietermen

Varroase is een ziekte die zeer frequent voorkomt bij bijen en een bedreiging vormt voor het overleven van de kolonies. De bestrijding van de varroa mijt, *Varroa destructor*, is dan ook zeer belangrijk in de bijenteelt. Zowel de dierenarts als de imker spelen hierbij een cruciale rol.

De FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu heeft een ontwerp van koninklijk besluit opgesteld betreffende de diergeneeskundige bedrijfsbegeleiding in het kader van de bestrijding van varroase. Dit besluit wordt voor advies voorgelegd aan het Wetenschappelijk Comité. Er werden geen bijkomende wetenschappelijke vragen gesteld.

Methodologie

De evaluatie van het ontwerp KB is gebaseerd op gegevens uit de wetenschappelijke literatuur en op expertopinie.

Conclusie

Aangezien het ontwerp KB nauwelijks bepalingen bevat die een wetenschappelijke risicobeoordeling toelaten formuleert het Wetenschappelijk Comité slechts een beperkt aantal algemene opmerkingen.

Het Wetenschappelijk Comité is van mening dat het ontwerp KB een eerste stap betekent in de diergeneeskundige ondersteuning van de bijenteelt om de bestrijding van varroase in gang te zetten.

Het Wetenschappelijk Comité heeft echter een aantal lacunes en knelpunten vastgesteld die moeten aangepakt worden wil de sector en de overheid evolueren naar een meer doeltreffende bestrijding van varroase. Enerzijds is er een te geringe beschikbaarheid van dierenartsen met voldoende kennis over de bijenteelt in het algemeen en over de bestrijding van varroase in het bijzonder en anderzijds ontbreekt een concreet bestrijdingsplan van deze ziekte.

Executive summary

Background & Terms of reference

Varroosis is a disease of bees which is very frequently occurring and which forms a threat for the survival of the colonies. Hence the control of the varroa mite, *Varroa destructor*, is very important in apiculture. Veterinarians as well as bee-keepers play a crucial role in this control.

The Federal Public Service of Health, Food chain safety and Environment has written a draft royal decree on the veterinary guidance within the framework of the control of varroosis. This decree is submitted for advice to the Scientific Committee. No further scientific questions are asked.

Methodology

The evaluation of the draft royal decree is based on data of scientific literature and on expert opinion.

Conclusion

Because the draft royal decree hardly contains terms which allow a scientific risk assessment, the Scientific Committee has formulated only a limited number of general remarks.

The Scientific Committee is of the opinion that the draft royal decree forms a first step in the veterinary support of apiculture to start the control of varroosis.

However, the Scientific Committee has found a number of lacunas and bottlenecks which must be addressed if the sector and the government wish to evolve towards a more efficient control of varroosis. On one hand, there are too little veterinarians available with sufficient knowledge of bee-keeping in general and of the control of varroosis in particular. On the other hand, a concrete plan for varroosis control is lacking.

1 Referentietermen

1.1 Context en vraagstelling

Varroase is een ziekte die zeer frequent voorkomt bij bijen (De la Rúa et al., 2009; EFSA, 2009; Rosenkranz et al., 2010). De bestrijding van de varroa mijt, *Varroa destructor*, is dan ook zeer belangrijk in de bijenteelt. Zowel de dierenarts als de imker spelen hierbij een cruciale rol.

De FOD Volksgezondheid heeft een ontwerp van koninklijk besluit opgesteld betreffende de diergeneeskundige bedrijfsbegeleiding in het kader van de bestrijding van varroase. Dit besluit wordt voor advies voorgelegd aan het Wetenschappelijk Comité. Er werden geen bijkomende wetenschappelijke vragen gesteld.

1.2 Wettelijke bepalingen

Dierengezondheidswet van 24 maart 1987

Wet van 28 augustus 1991 op de uitoefening van de diergeneeskunde.

Koninklijk besluit van 10 april 2000 houdende bepalingen betreffende de diergeneeskundige bedrijfsbegeleiding

1.3 Methodologie

De evaluatie van het ontwerp KB is gebaseerd op gegevens uit de wetenschappelijke literatuur en op expertopinie.

Overwegende de besprekingen tijdens een elektronische consultatie van de werkgroep en de plenaire zitting van 19 mei 2017,

geeft het Wetenschappelijk Comité het volgende advies:

2 Inleiding

Varroase is een ziekte bij bijen die veroorzaakt wordt door de mijt *Varroa destructor*. *Varroa destructor* is een parasiterende, hemolymfe zuigende mijt die voornamelijk op het broed, maar ook op adulte bijen voorkomt (OIE, 2008; Rosenkranz et al., 2010). Deze ectoparasiet penetreert het cuticulum van zowel de larve, de pop als de adulte bij en zuigt via de wonde hemolymfe op. Hierdoor verzwakt de bij en treden er secundaire orgaanmalformaties op zoals bijvoorbeeld vervormde vleugels (Rosenkranz et al., 2010). Naast de algemene verzwakking van de bijenpopulatie kunnen *Varroa* mijten ook drager zijn van pathogene virussen (bv. Deformed wing' virus, 'Acute bee paralysis' virus, ...) die een bijkomend risico betekenen voor het overleven van de kolonie (De la Rúa et al., 2009; EFSA, 2009; Rosenkranz et al., 2010).

Varroase valt niet meer onder de toepassing van hoofdstuk III van de dierengezondheidswet en is niet aangifteplichtig. Er kan gesteld worden dat in België, net zoals in andere Europese landen, nagenoeg ieder volk besmet is met *V. destructor* (EFSA, 2009). De infestatiegraad van de kolonie bouwt zich gradueel op naar het einde van het vluchtseizoen en leidt ertoe dat de bijen in veel gevallen te verzwakt zijn om de winter te overleven. Dit alles maakt dat bijenteelt nagenoeg onmogelijk is

geworden zonder een bestrijding van varroase. Momenteel bestaat deze bestrijding meestal uit een combinatie van biotechnische en chemische bestrijdingsmiddelen die vaak op empirische basis en in afwezigheid van een adequate professionele begeleiding worden toegepast.

Bijen zijn voedselproducerende dieren. Alle verstrekte geneesmiddelen kunnen via de honing bij de consument terechtkomen. Het is dus belangrijk dat het geneesmiddelengebruik in de bijenteelt berust op een adequate kennis van hun werking en hun risico's. Een professionele diergeneeskundige begeleiding van de bijenteelt ter bestrijding van ziekten zoals varroase lijkt dan ook ten zeerste gewenst.

Het ontwerp KB heeft tot doel de wettelijke basis te bieden voor deze diergeneeskundige begeleiding van de bijensector om te komen tot een meer gerichte bestrijding van varroase bij bijen.

3 Algemene opmerkingen

Aangezien het ontwerp KB nauwelijks bepalingen bevat die een wetenschappelijke risicobeoordeling toelaten formuleert het Wetenschappelijk Comité, binnen haar bevoegdheid, slechts een beperkt aantal algemene opmerkingen.

Het Wetenschappelijk Comité juicht in de eerste plaats toe dat het ontwerp koninklijk besluit voorziet in het invoeren van een geformaliseerde diergeneeskundige bedrijfsbegeleiding van de imker. De dierenarts kan aldus, op formele contractuele basis, de imkers bezoeken, de gezondheidstoestand van de bijen onderzoeken, de imkers advies verschaffen over de in te stellen behandeling en hen voorzien van een beperkte voorraad aan geneesmiddelen.

Op deze manier kan er gewaakt worden over het nut en over de correcte toepassing van chemische middelen bij de *Varroa* bestrijding. Verkeerd gebruik van chemische middelen kan immers leiden tot resistentieopbouw bij *Varroa* en residuen in de honing. Niet alleen de kennis van de diergeneesmiddelen en de chemische producten is hierbij van belang. De dierenarts dient ook samen met de imker na te gaan hoe biotechnische methoden (bv. verwijderen van darrenbroed) in het bestrijdingsprogramma kunnen passen.

Het Wetenschappelijk Comité is echter van mening dat er een contradictie bestaat tussen enerzijds de doelstelling van het besluit (het invoeren van de professionele diergeneeskundige begeleiding van de bijenteelt) en anderzijds de bepaling (Art. 8) waarbij de dierenarts slechts 1 maal om de 4 jaar een bedrijfsbezoek dient uit te voeren maar tussentijds wel telkens medicatie mag verschaffen voor een periode van maximaal 6 maanden. Vanuit het oogpunt van een professionele diergeneeskundige begeleiding van de imker ter bestrijding van varroase volstaat dergelijke minimale vorm van bedrijfsbegeleiding niet.

Verder wijst het Wetenschappelijk Comité erop dat de kennis omtrent bijenteelt en bestrijding van bijenziekten momenteel ontoereikend is binnen het diergeneeskundig beroep. Het is dan ook aangewezen om een grondigere opleiding over bijenteelt en bijenziekten te voorzien voor dierenartsen.

Het Wetenschappelijk Comité betreurt tenslotte dat het ontwerp koninklijk besluit geen concreet bestrijdingsprogramma tegen varroase bevat en aldus zowel de bedrijfsdierenarts als de imker geen houvast biedt om een varroa bestrijding aan te vatten of op een verantwoorde manier verder te zetten. Bijgevolg kan het Wetenschappelijk Comité het bestrijdingsplan niet beoordelen.

Het Wetenschappelijk Comité beveelt dan ook aan dat zo spoedig mogelijk een bestrijdingsplan voor varroase wordt opgemaakt.

4 Conclusie

Aangezien het ontwerp KB nauwelijks bepalingen bevat die een wetenschappelijke risicobeoordeling toelaten formuleert het Wetenschappelijk Comité slechts een beperkt aantal algemene opmerkingen.

Het Wetenschappelijk Comité is van mening dat het ontwerp KB een eerste stap betekent in de diergeneeskundige ondersteuning van de bijenteelt om de bestrijding van varroase in gang te zetten.

Het Wetenschappelijk Comité heeft echter een aantal lacunes en knelpunten vastgesteld die moeten aangepakt worden wil de sector en de overheid evolueren naar een meer doeltreffende bestrijding van varroase. Enerzijds is er een te geringe beschikbaarheid van dierenartsen met voldoende kennis over de bijenteelt in het algemeen en over de bestrijding van varroase in het bijzonder en anderzijds ontbreekt een concreet bestrijdingsplan van deze ziekte.

Voor het Wetenschappelijk Comité,
De Voorzitter,

Prof. Dr. E. Thiry (Get.)

Brussel, 24/05/2017

Referenties

De la Rúa P, Jaffé R, Dall'Olio R, Muñoz I, Serrano J. Biodiversity, conservation and current threats to European honeybees. *Apidologie* (2009) 40: 263.

EFSA (2009). Scientific report submitted to EFSA: Bee Mortality and Bee Surveillance in Europe. <http://www.efsa.europa.eu/en/supporting/pub/en-27>

Office International des Épizooties (OIE), 2008. OIE Terrestrial Manual 2008: Chapter 2.2.7. Varroosis of honey bees (Infestation of honey bees with *Varroa* spp.). http://www.oie.int/fileadmin/Home/eng/Health_standards/tahm/2.02.07_VARROOSIS.pdf

Rosenkranz P, Aumeier P, Ziegelmann B. Biology and control of *Varroa destructor*. *Journal of Invertebrate Pathology* 103 (2010) S96–S119.

Voorstelling van het Wetenschappelijk Comité van het FAVV

Het Wetenschappelijk Comité is een adviesorgaan van het Belgisch Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV) dat **onafhankelijk wetenschappelijk advies** verschaft met betrekking tot risicobeoordeling en risicobeheer in de voedselketen en dit op vraag van de gedelegeerd bestuurder van het FAVV, de Minister die bevoegd is voor de voedselveiligheid of op eigen initiatief. Het Wetenschappelijk Comité wordt administratief en wetenschappelijk ondersteund door de Stafdirectie voor Risicobeoordeling van het Agentschap.

Het Wetenschappelijk Comité bestaat uit 22 leden die benoemd zijn bij koninklijk besluit op basis van hun wetenschappelijke expertise in domeinen die te maken hebben met de veiligheid van de voedselketen. Het Wetenschappelijk Comité kan bij de voorbereiding van een advies beroep doen op externe deskundigen die geen lid zijn van het Wetenschappelijk Comité. Net als de leden van het Wetenschappelijk Comité dienen zij in staat te zijn om onafhankelijk en onpartijdig te kunnen werken. Om de onafhankelijkheid van de adviezen te waarborgen worden potentiële belangenconflicten transparant beheerd.

De adviezen zijn gebaseerd op een wetenschappelijke beoordeling van de vraagstelling. Zij vertolken het standpunt van het Wetenschappelijk Comité dat in consensus is genomen op basis van risicobeoordeling en de bestaande kennis over het onderwerp.

De adviezen van het Wetenschappelijk Comité kunnen **aanbevelingen** bevatten voor het controlebeleid van de voedselketen of voor de belanghebbende partijen. De opvolging van de aanbevelingen voor het beleid behoort tot de verantwoordelijkheid van de risicomangers.

Vragen over een advies kunnen gericht worden aan het secretariaat van het Wetenschappelijk Comité: Secretariaat.SciCom@favv.be.

Leden van het Wetenschappelijk Comité

Het Wetenschappelijk Comité is samengesteld uit de volgende leden:

S. Bertrand, M. Buntinx, A. Clinquart, P. Delahaut, B. De Meulenaer, N. De Regge, S. De Saeger, J. Dewulf, L. De Zutter, M. Eeckhout, A. Geeraerd, L. Herman, P. Hoet, J. Mahillon, C. Saegerman, M.-L. Scippo, P. Spanoghe, N. Speybroeck, E. Thiry, T. van den Berg, F. Verheggen, P. Wattiau

Belangenconflict

Er werd geen belangenconflict vastgesteld.

Dankbetuiging

Het Wetenschappelijk Comité dankt de Stafdirectie voor Risicobeoordeling en de leden van de werkgroep voor de voorbereiding van het ontwerpadvies.

Samenstelling van de werkgroep

De werkgroep was samengesteld uit:

Leden van het Wetenschappelijk Comité :	C. Saegerman (verslaggever), N. De Regge
Externe experts :	/
Gehoorde Experts:	/
Dossierbeheerder:	P. Depoorter

De activiteiten van de werkgroep werden opgevolgd door volgende leden van de administratie (als waarnemers): N. Kollmorgen (FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu) en B. Verhoeven (FAVV)

Wettelijk kader

Wet van 4 februari 2000 houdende oprichting van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen, inzonderheid artikel 8;

Koninklijk besluit van 19 mei 2000 betreffende de samenstelling en de werkwijze van het Wetenschappelijk Comité ingesteld bij het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen;

Huishoudelijk reglement, bedoeld in artikel 3 van het koninklijk besluit van 19 mei 2000 betreffende de samenstelling en de werkwijze van het Wetenschappelijk Comité ingesteld bij het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen, goedgekeurd door de Minister op 9 juni 2011.

Disclaimer

Het Wetenschappelijk Comité behoudt zich, te allen tijde, het recht voor dit advies te wijzigen indien nieuwe informatie en gegevens ter beschikking komen na de publicatie van deze versie.